

Benedek András (BME)

A felnőtt társadalom képzettségi szintje, élethosszig tartó tanulásban való részvétele

a felnőttoktatási és –képzési rendszer hazai működésének tapasztalatai

ELTE TÁTK – MNB HUMÁN TŐKE PROJEKT

2024. március 21.

Korszakok - időszakok a szakaszolás problémája

- Demográfia - **iskolázottság** - foglalkoztatás *bűvös háromszöge*
- **Új kettősség**: hagyományos iskolázottság versus LLL
- Korszakhatár: azok a 60-as évek - **élethossziglan???**
- **Újabb korszakhatár (1990)** - *minden megváltozik*
- Az európai integráció és a LLL interferenciája:
három évtized sodródás

Szorító kényszerek a rendszerváltás első éveiben

- Magyarországon a rendszerváltást követő években, a 90-es évek elején a társadalom túlnyomó többségének ismeretlen traumaként jelent meg a tömeges munkanélküliség.
- A „teljes foglalkoztatottság” langymeleg közegéhez képest a hónapról-hónapra monoton emelkedő munkanélküliség 1993-ban (705 ezer regisztrált munkanélküli!) 13,6 százalékra kúszott, még 1996-ban is folyamatosan 10 százalék fölött volt.
- A városi népesség közel felét, a családok mintegy harmadát megérintette az új "járvány", és sokak számára valóban tartósan együtt kellett élni az addig ismeretlen munkaerő-piaci krízishelyzettel.

Alapozás-építkezés stratégiai tervek nélkül (1990-1996)

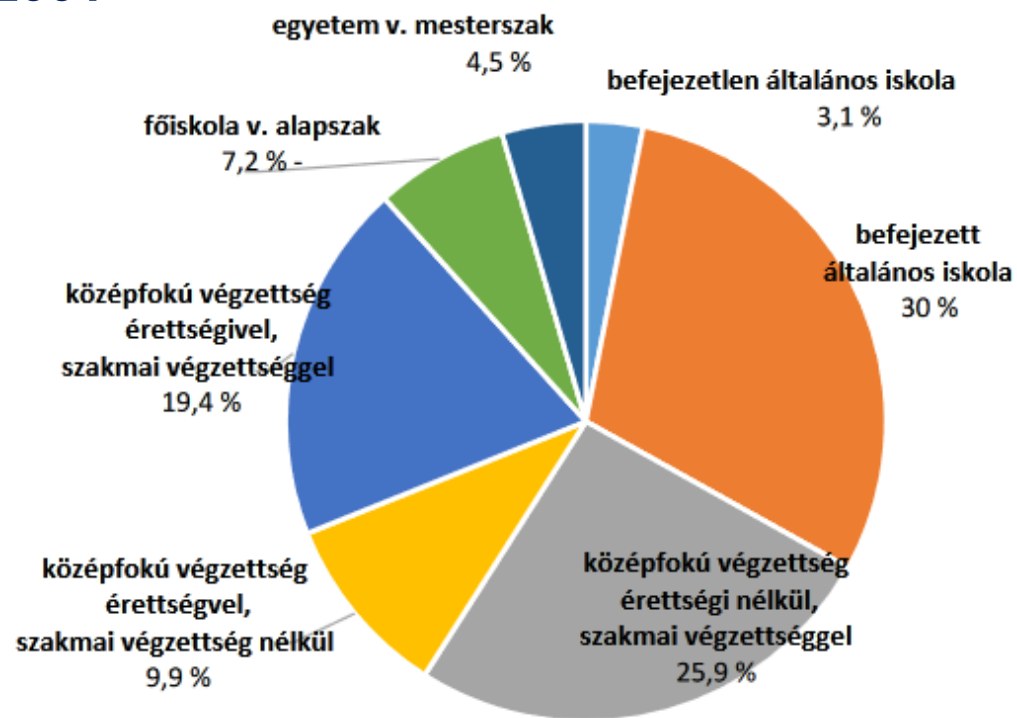
- Hiányoztak a hosszabbtávú, sőt akár a középtávú szakmai koncepciók, melyek az egyre komplexebb foglalkoztatáspolitikai intézkedéseket és kísérleteket képesek lettek volna összehangolni.
- A szakpolitikák, azok intézményi és szakmai keretei a válságkezeléssel szinkronban formálódtak.
- A rövidtávú, gyors változásokat kezdeményező szakmai impulzusok jellemezték ezeket az éveket.

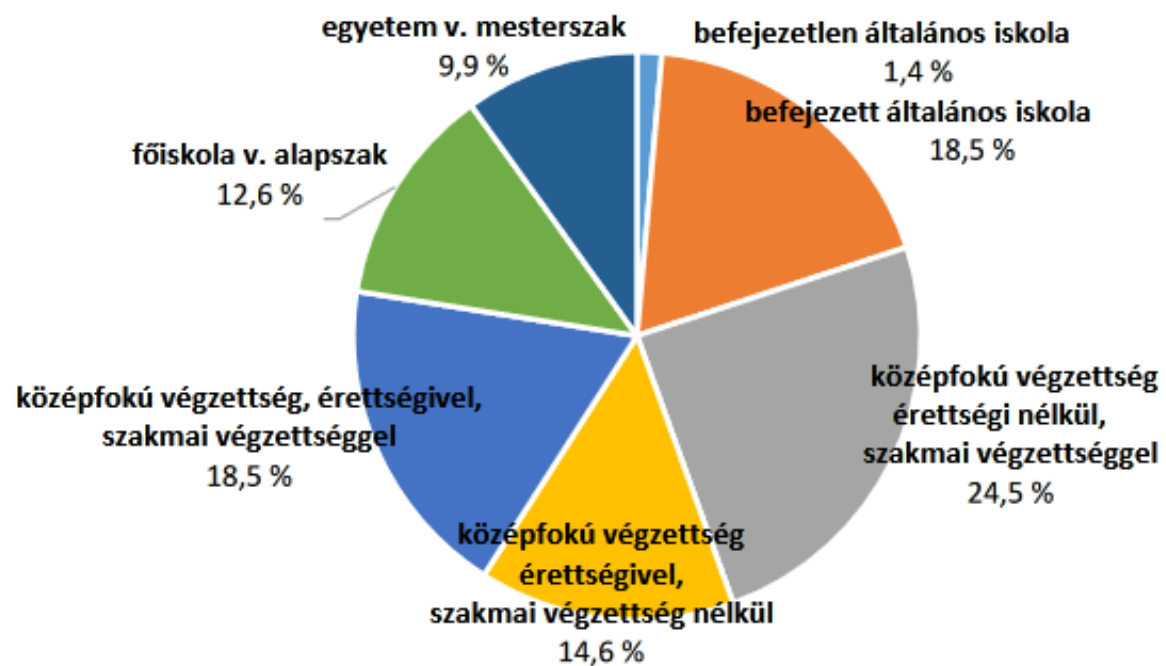
- **Lényeges felismerés:** a magasabb iskolai végzettség, illetve a magasabb szintű szakképzettség pozitív hatással van és lesz(!) a foglalkoztatottság alakulására.
- A nemzetközi prognózisok jelezték, hogy a fejlett gazdaságok esetében erősödik a munkaerőpiac igénye a magasabb iskolai végzettségű, illetve szakmai képzettségű munkavállalók iránt.
- Elindultak jelentős, nemzetközi referenciákkal (és forrásokkal/hitelekkel támogatott) projektek.

A 15–64 éves, munkavállalási korú népesség megoszlása, legmagasabb iskolai végzettség szerint 2001-2019 (%) (Zachár, 2021)

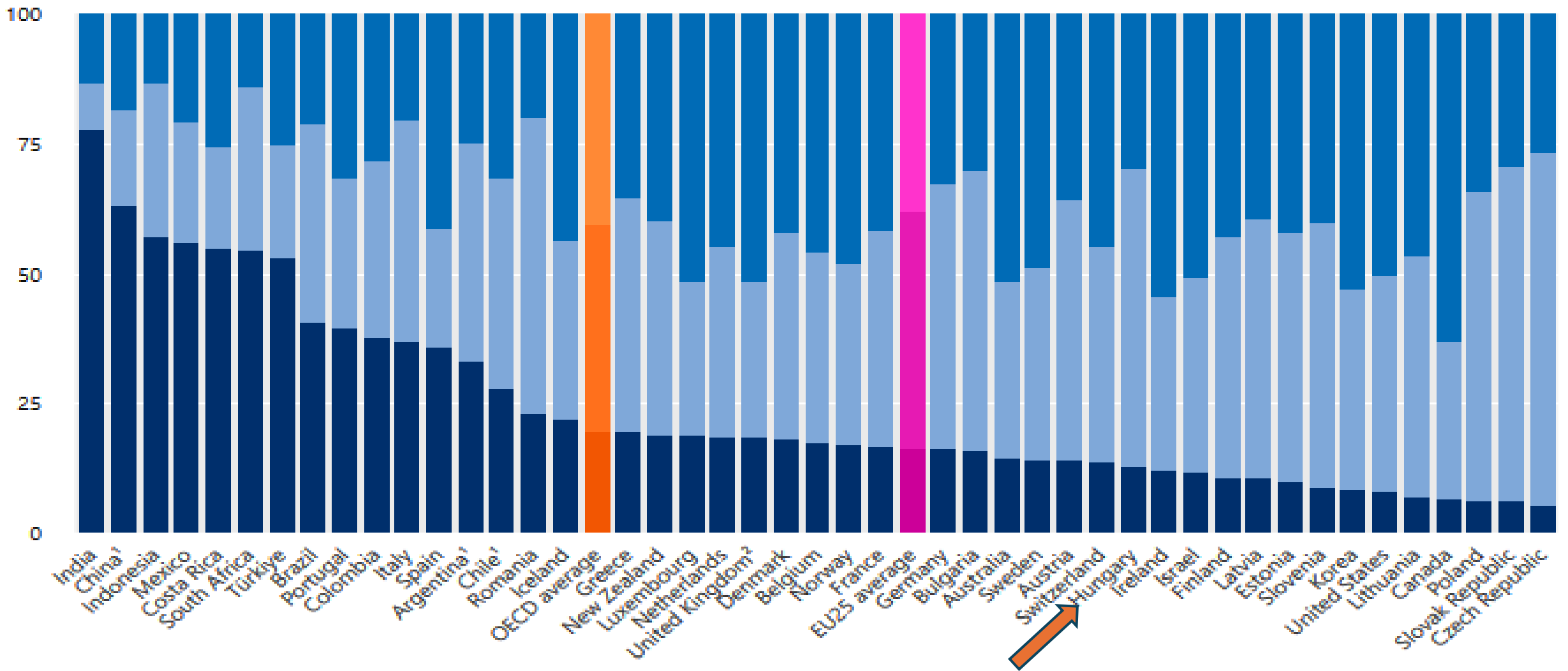
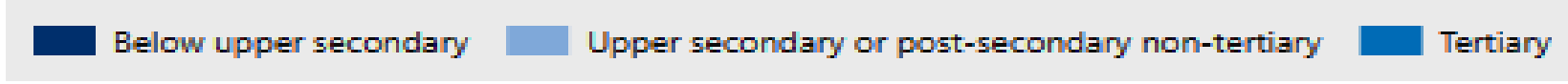
2001

2019

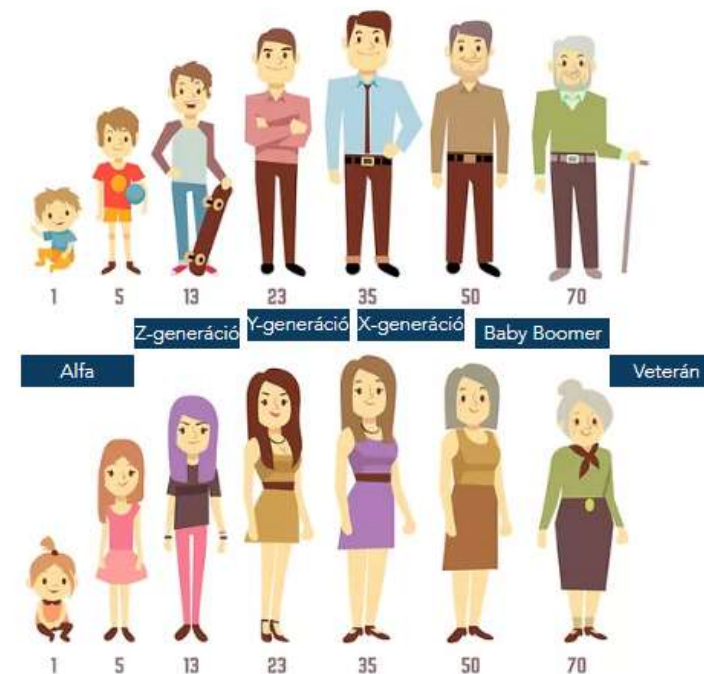
Iskolai végzettség a 25-64 évesek körében (2022)_OECD, 2023

Forrás: Education at a Glance 2023 : OECD Indicators | OECD iLibrary (oecd-ilibrary.org)

Az oktatás és munkaügy libikókája – “egymást nehezen megértő szülők” problémás gyermekévé válik a felnőttképzés

- Régiókban utolsóként, 2001-ben született meg a felnőttképzés átfogó jogi szabályozása, felzárkózva az oktatási rendszer változásaihoz.
- Az 1998-as választási pártprogramok mindegyike e terület törvényi szabályozásának szükségességét jelezte,
- mintegy két éves előkészítést, egyeztetést követően a 20. század első évében konszenzussal fogadta el a törvényt a hazai törvényhozás.

Gyorsítás és fókuszváltás – munkaerőpiaci hatások

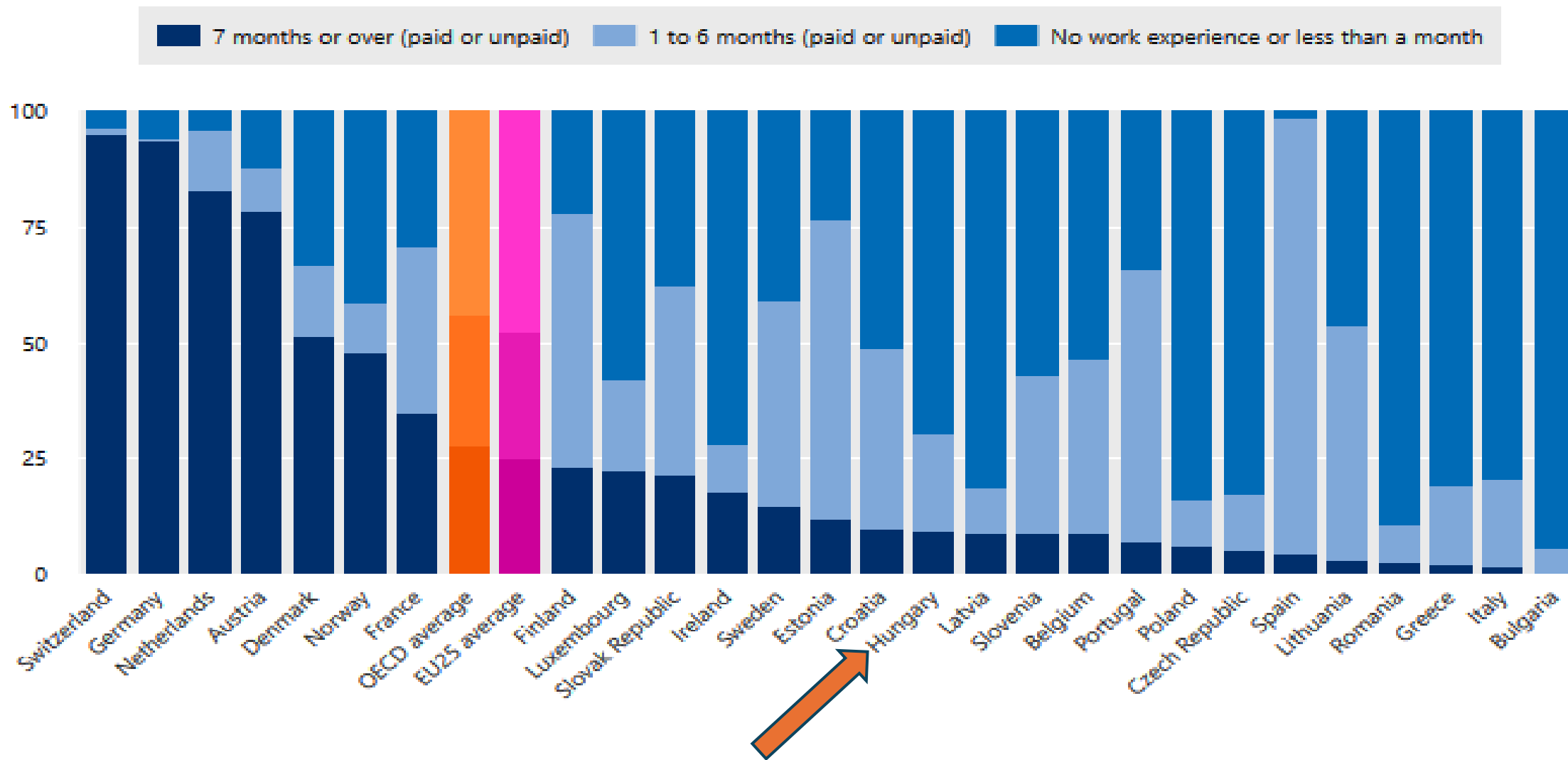
- 2010-től a **szakképző iskolarendszer dualitása kettőssé vált**: nem csupán a szakképzésben tanulók számára jelentett minden eddiginél markánsabb elméleti és gyakorlati képzésben kialakított kettősséget, hanem
- az oktatási alrendszerként a hagyományos oktatási rendszer elemektől (köznevelés, felsőoktatás) minisztériumi irányításában, foglalkoztatási rendszerében, szervezeti-intézményi kereteiben (szakképzési centrumok) **elkülönült a szakképzés és felnőttképzés.**
- 2011-től a **tankötelezettség**: az óvodába lépés 3. életévben, az iskolába lépés 6. életévben kezdődik és annak a tanévnek a végéig tart, melyben a tanuló a 16 életévét betölti.

Szakma, részszakma, szakmai kvalifikáció jelenlegi összefüggései

Az új szakképzési szerkezet egyik ágát a *szakmai oktatásban* elsajátítható szakmák, másik halmazát a *szakmai képzés* keretében megszerezhető szakképesítések alkotják.

A 20-34 éves, középfokú vagy posztközépiskolai nem felsőfokú végzettségűek megoszlása a tanulmányok során szerzett munkatapasztalat típusa szerint (2022) _ OECD_2023

Forrás: OECD, 2023, *StatLink* <https://stat.link/y4azxf>

Egy új intézményesülés évtizede

- reformmegoldásokra törekvés

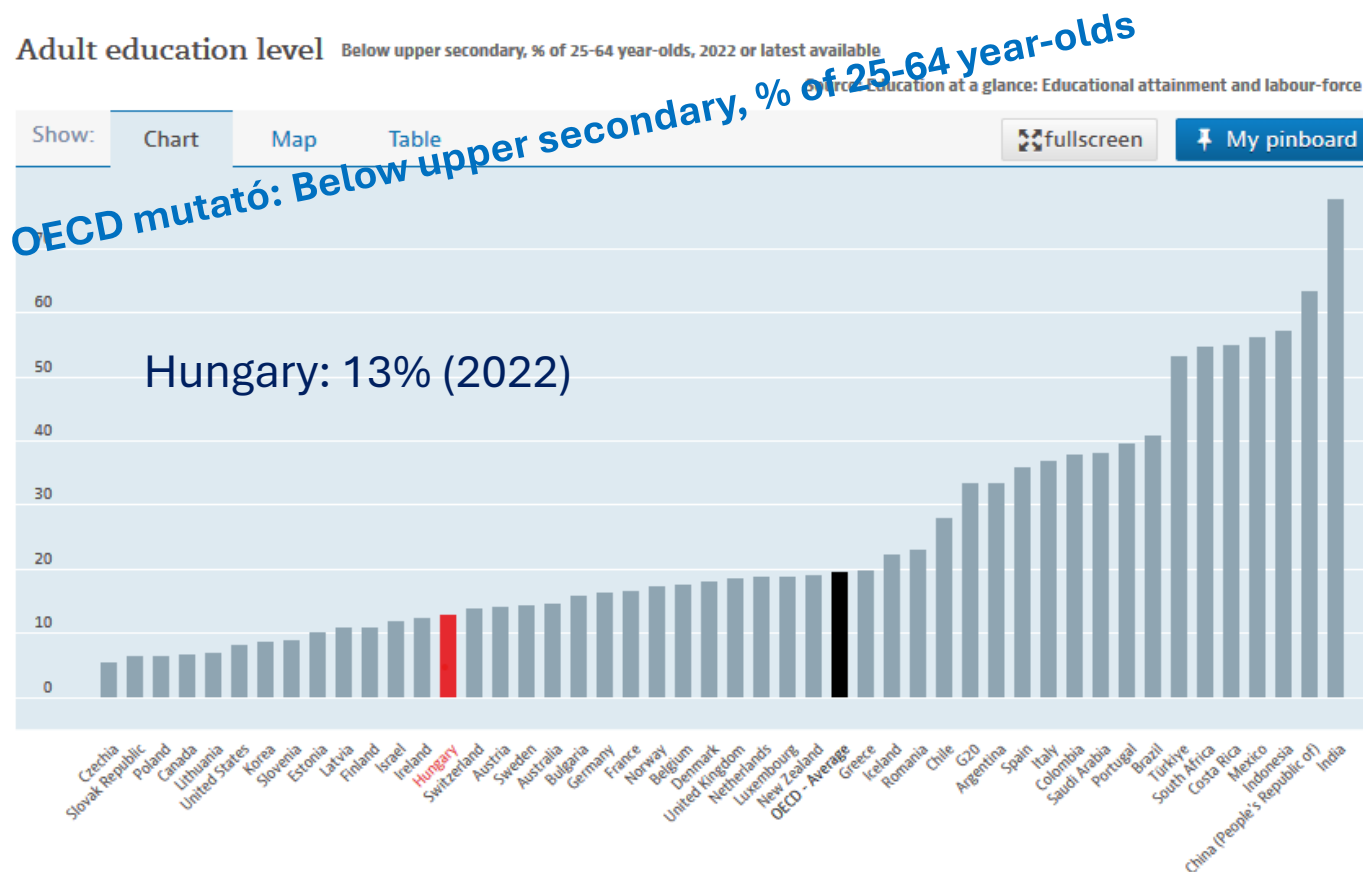
- 2013-ban az újra szabott, valójában az adminisztrációs eljárásokat szigorító felnőttképzési törvényt követően a piacgazdasági átmenetet az Ipar 4.0 dinamikájához illesztő, 2019-ben elfogadott, új szakképzési törvényt követően egy látványos fejlődési szakasz kezdődött.
- a hazai szakképzési rendszerben egy már évtizedek óta szükségszerű szervezeti integráció két hullámban valósult meg.
 - a 2010-es években a területi integráció hozott létre **térségi intézményeket**,
 - majd a 2020-as évek elején erős centralizációs törekvés eredményeként a felsőoktatási intézményméretekhez- létszámban és költségvetésben - hasonló léptékű **szakképzési centrumok** formálódtak.
- Központi intézkedésekkel nőtt a szakképzés vonz- és megtartó ereje
 - tanulmányi **ösztöndíj**
 - képzési **munkaszerződés**, pályakezdés támogatása
 - korai lemorzsolódás szignalizációja (**eKréta ELS** modul)

A felnőttképzés, mint a gazdasági válság “kanári madara”

Magyarországon a teljes naptári évre vonatkozóan a felnőtt népesség iskolarendszeren kívüli képzésben való részvételi, találóbb a bekapcsolódási aránya már a múlt évtized közepére mintegy 30 százalékra nőtt, ami az előző évtized adataival való összehasonlítás szerint mintegy 20-25 százalékos növekedési dinamikát mutat.

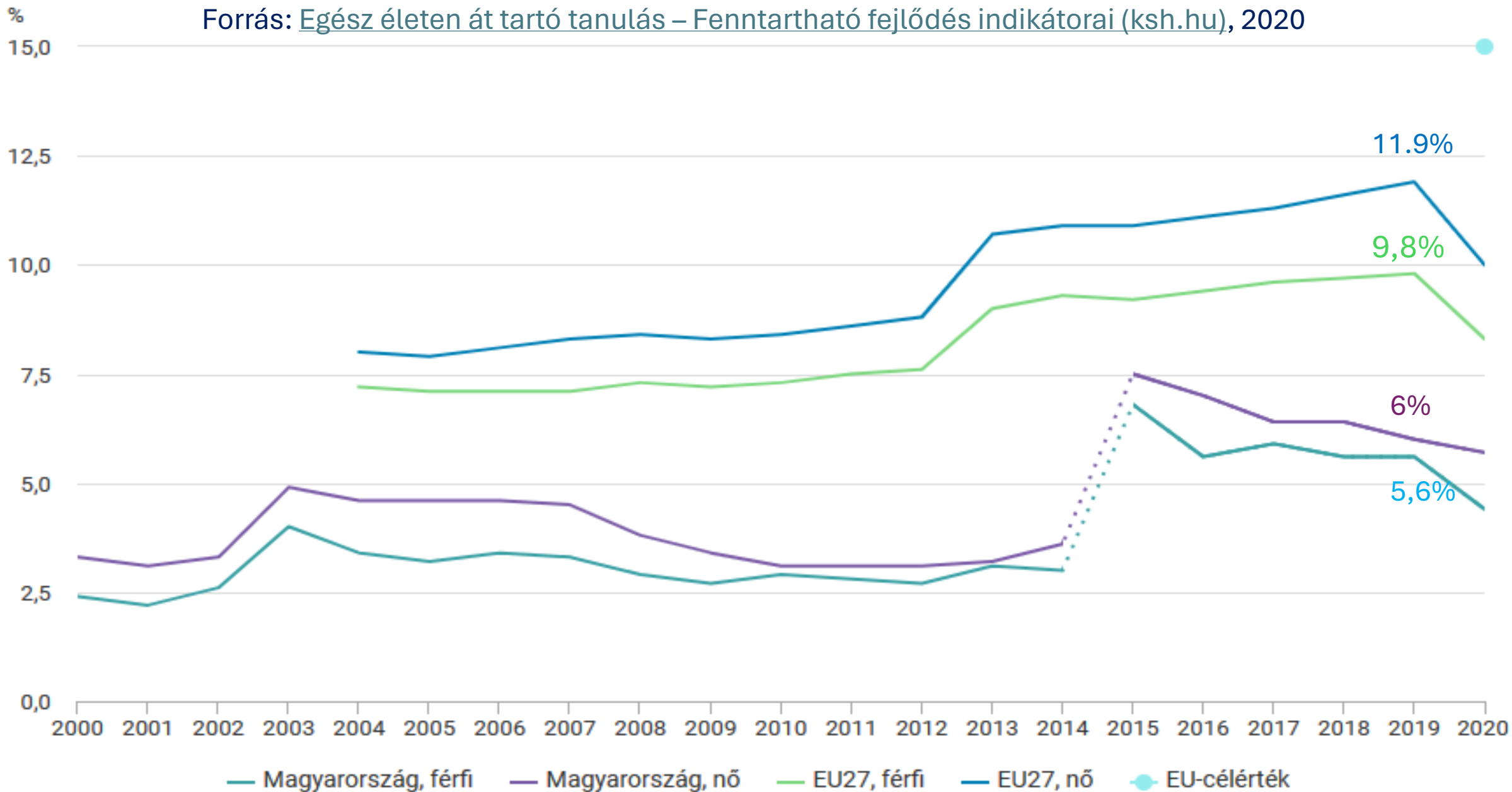
Ellentmondások és kérdőjelek

A nemzetközi gyakorlatban általánosan elfogadott az a felnőttek tanulására jellemző mutató, mely azon **25-64 éveseknek** az arányát vizsgálja, akik az **elmúlt négy hétben részt vettek valamilyen képzésben**. Ez a fejlett országok mindegyikében egy olyan lényeges mutatónak tekinthető, mely jelzi az adott társadalmi-gazdasági reagáló képességét a változásokra. Évtizedünk elején az EU átlaga 9,2 százalék volt, ugyanakkor kiemelkedő ez az arány a svédeknekél (28,6), a finneknekél (27,3) és a dánoknál (20). Magyarországon ez az indikátor 5.6-6% 2019-ben!

Egész életen át tartó tanulás a 25–64 éves népességben belül

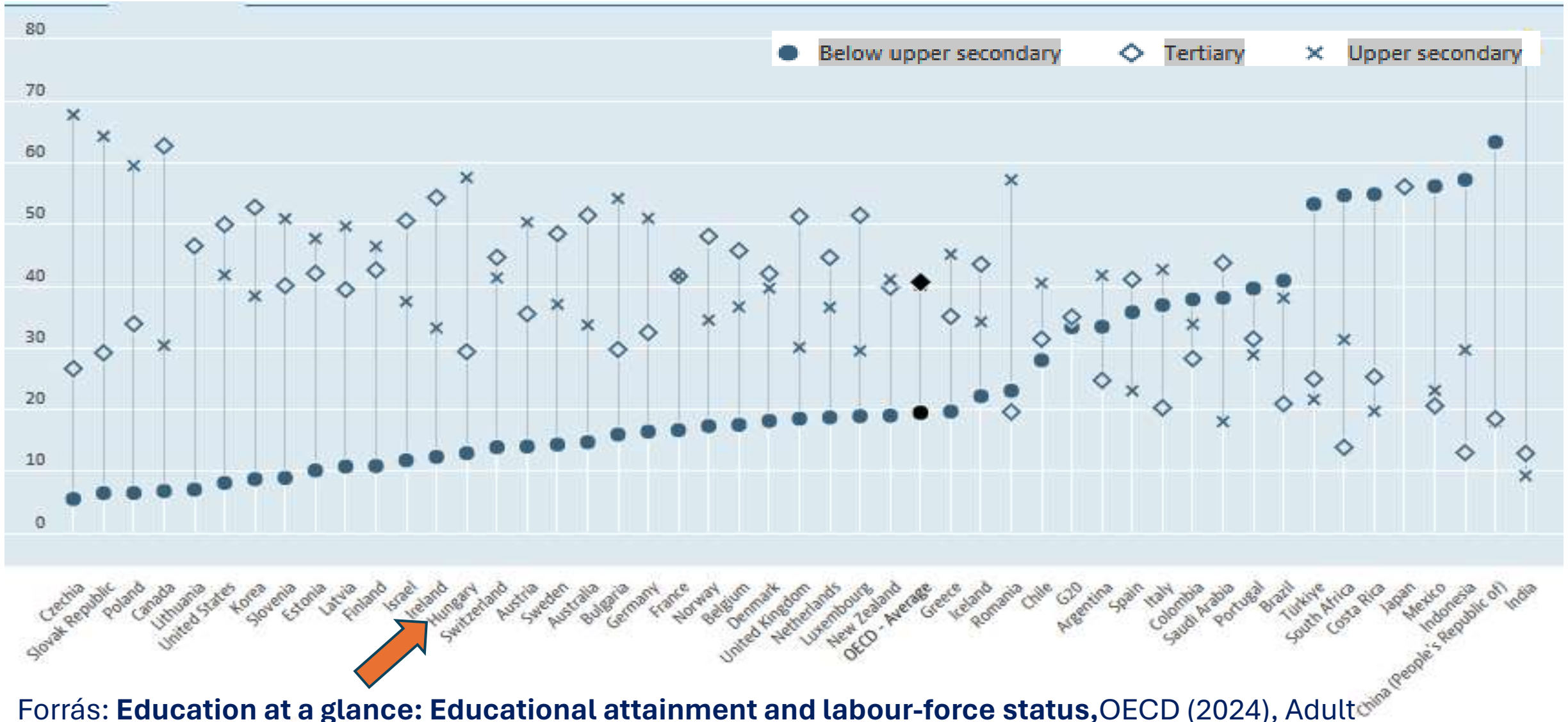
Forrás: [Egész életen át tartó tanulás – Fenntartható fejlődés indikátorai \(ksh.hu\)](https://ksh.hu), 2020

Felnőttoktatási és –képzési rendszerünk: több szakpolitika fókuszában

- A szakképzési rendszerek, ideértve a felnőttek képzését is, egyre bonyolultabb rendszerek.
- Európa éppen évtizedünkben lépett egy olyan korszakba, mikor a munka világában az új állások száma tartósan meghaladja a munkát keresők számát.
- A kedvező arányok ellenére súlyos strukturális feszültségek is jellemzik az új egyensúlyhiányt.
- A hagyományos kvalifikációs rendszerek differenciálódása felgyorsult, ezért az egyre hosszabb, immár akár fél évszázadra kitolódó aktív munkaerőpiaci szerepvállalás az egyén számára élete során a többszöri munkahely-, munkakör- és szakmai kvalifikáció-váltást elkerülhetetlenné teszi.
- A munka világának nem csupán a szervezeti keretei változnak az évtizedek során, hanem tartalma és fenntarthatósági dinamikája is.
- Lényeges, hogy **a felnőttek tanulása és képzése számos szakpolitika fókuszában áll, s racionális módon igényli a komplex mérlegelést és cselekvést a sikeres jövő érdekében.**

Felnőktes végzettsége (Adult education level)_OECD 2023 (Below upper secondary / Tertiary / Upper secondary, % of 25-64 year-olds)

Forrás: Education at a glance: Educational attainment and labour-force status, OECD (2024), Adult education level (indicator). doi: 10.1787/36bce3fe-en

Források és referenciák

Benedek, A. (2024). A legutóbbi három évtized hazai felnőttképzése: egyre inkább a szakpolitikák fókuszában. In: Munkácsy, F. (szerk.) *Ellentmondásos évtizedek, máig ható tanulságok*, Profunditas

KSH, *Fenntartható fejlődés indikátorai. Fenntartható fejlődési célok.* (2022)
<https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2022>

Krémer, B. (2022), *A valakik társadalma. Az ember társadalmi jelentőségéről és annak hanyatlásáról*, Napvilág

OECD (2023), "Education at a glance: Adult education and learning (Edition 2022)", OECD Education Statistics (database), <https://doi.org/10.1787/300dd9c5-en>

Tanulás életen át (TÉT) Magyarországon (Szerk.: Benedek, A.)(2008). Tempus Közalapítvány, ISBN: 9789638669933

Zachár, L.(2021). A népesség munkaeőpiaci aktivitásának jellemzői, *Opus et Educatio*, Vol. 8, 174-196.